

JAAP BEEKHUIS, AFSCHEID VAN EEN GRAND OLD MAN

„Misschien is 't goed te sterven in de herfst“
(G. BURSENS)

Het bericht van het overlijden op 24 oktober 1988 van Jacob Houdijn Beekhuis verraste ons plots en we spraken onmiddellijk over die „goeie, ouwe Beekhuis“ die wij meer dan 25 jaar in het kader van ons Tijdschrift voor Privaatrecht hadden mogen meemaken en die ons thans op 85-jarige leeftijd had verlaten.

De laatste redactieraad waarop we Beekhuis nog, zoals steeds in optima forma, mochten meemaken was die te Gent op donderdag 19 november 1987. Hij was het redactielid bij uitstek dat altijd op elke raadsvergadering een nota meebracht, waarop hij thema's voor tijdschriftartikelen suggereerde met vermelding van namen van mogelijke auteurs. En tijdens het maal sprak hij als oudste van het gezelschap woorden vol warme genegenheid en waarderende vriendschap, woorden die van elk T.P.R.-samenzijn een echte „agapè“ maakten.

Hij had het allemaal van bij de aanvang van ons Tijdschrift intens meegemaakt. Toen wij in 1963 met de eerste voorbereiding van het T.P.R. startten, behoorde Beekhuis, als Groninger hoogleraar in burgerlijk recht én inleiding tot het recht, tot de „electi“ voor onze Nederlandse adviesraad.

Daar hij toen ook voorzitter was van de Nederlandse sectie van de Vereniging voor de vergelijkende studie van het recht in België en Nederland, kon op die wijze informeel een personele unie tot stand worden gebracht, hetgeen ons toeliet telkenjare aan de vooravond van de jaarvergadering van voormelde Vereniging de leden van onze redactie- en adviesraad samen te brengen om het afgelopen jaar te evalueren en voorstellen voor het nieuwe jaar te formuleren.

Beekhuis was altijd bijzonder gewetensvol bij de voorbereiding van deze jaarlijkse raadsvergadering, zoals hij het ook was in de leiding van de debatten over de privaatrechtelijke preadviezen van de „Vereniging met de lange naam“.

Daar hij, gezien zijn leeftijd, zelden nog in de openbaarheid trad, waren voor hem de jaarlijkse T.P.R.-ontmoetingen een feest voor het hoofd en het hart, waar hij telkens verlangend naar uitkeek. En

hij kon het telkens zo organiseren dat familieleden of bekenden hem naar de plaats van bestemming brachten en hem nadien naar Driebergen terugbrachten, naar het huis dat hij naar eigen smaak aldaar had kunnen bouwen.

Met het oog op de vergadering legde hij nauwkeurig een lijstje aan, waarop hij tal van voorstellen noteerde, voorstellen die hij duidelijk na ruggespraak met jongere collega's had voorbereid. Meestal betrof het onderwerpen in minder klassieke domeinen van het recht.

Aan de vooravond van zijn tachtigste verjaardag had hij, plichtsbewust, gemeend zijn ontslag te moeten aanbieden. Toen dit prompt door de collega's van de redactie werd geweigerd, was hij toch wel kinderlijk-blij dat hij verder zou mogen meewerken aan een Tijdschrift dat hem nauw aan het hart lag.

Hij was de auteur van het onvolprezen Zakenrecht in de Asser-serie; hij beheerste deze rechtstak als geen ander, en hij hield er ook van omdat de regels aldaar meer zekerheid — meer „vastigheid“ noemde hij dat — boden dan bv. in het verbintenissenrecht.

Maar de paradox was precies dat hij dan weer in die rechtstak een uitzonderlijke verbeeldingskracht kon opbrengen. Wij hadden het wel eens over Hoog-Catharijne, dat ik persoonlijk ter plekke had zien optrekken en dat m.i. de oude binnenstad van Utrecht deerlijk had verminkt, doch hij wist dan telkens te wijzen op de uitzonderlijke juridische constructie, die hij in dit verband had weten te concipiëren, zoals hij trouwens voorheen de appartementenwet had ontworpen (zie hierover zijn bijdragen in *T.P.R.*, 1970, 443 e.v. en 1981, 353 e.v.).

Eenzelfde paradox was dat hij het essentiële van het juridisch denken omschreef als „Aan alles is een grens“ en hij zich anderzijds zeer dikwijls, zoals zijn feestbundel het trouwens aanduidde, op de grenzen van het komende recht bewoog (Zie bv. zijn bijdrage, *Het nieuwe Nederlandse wetsontwerp voor het bewijsrecht*, *T.P.R.*, 1970, 83 e.v.).

Recht in ontwikkeling was voor hem een bestendig aandachtspunt, hetgeen dan ook verklaart waarom hij in 1967 na een 30-jarig professoraat te Groningen, in opvolging van Cleveringa de overstap deed naar de Raad van State, waar hij zich ten volle kon toeleggen op de rechtsvorming.

En bij hem was de rechtsvorming in goede handen. Dat had hij reeds bewezen toen hij lid was van de Nederlandse Staatscommissie voor de burgerlijke wetgeving, regeringscommissaris voor boek 5 (Zake-

lijke rechten) en mede-opsteller van het voorontwerp Luchtrecht van boek 8, alsook ontwerper van de Appartementenwet en de Wet teboekgestelde Luchtvaartuigen.

Binnen de Raad van State verwierf hij dan ook groot gezag. Vooral op het terrein van het civiele recht, het agrarische recht en het luchtrecht had hij een onbetwiste autoriteit. Zijn heldere denkwijze en een scherp analytisch vermogen tekenden hem als jurist. Belangrijke adviezen schreef hij, zich voor korte of langere tijd terugtrekkende in zijn studeerkamer, eigenhandig. Het werk in de Raad heeft Beekhuis veel bevrediging geschonken. Het recht in ontwikkeling boeide hem zeer.

De rechtsvorming was bij Beekhuis ook nog in goede handen, omdat hij sereen en evenwichtig tegenover het rechtsgebeuren stond.

Hij was overtuigd dat bij het rechtsdenken de afweging van waarden centraal stond, maar dat hierbij zowel de billijkheid als de rechtszekerheid als de belangrijkste centrale waarden dienden te worden aangezien.

Hoe belangrijk de billijkheid volgens hem in de rechtspraak ook was, toch wist hij meteen te onderstrepen hoezeer toetsing aan vaststaande normen wel noodzakelijk bleef.

Volgens hem moest de nieuwe B.W.-codificatie nu maar doorgaan (zie zijn bijdrage *Vorderingen bij het totstandkomen van een nieuw Nederlands Burgerlijk Wetboek, T.P.R.*, 1966, 547 e.v.), maar toch had hij van meetaf aan bezwaren geuit door te wijzen op het nog groter belang van een eenmaking in West-Europees verband.

Hoewel hij zelf een leerling was van Meyers, voelde hij zich sterk verwant met Paul Scholten.

In de laatste eigenhandig geschreven brief die ik van J.H. Beekhuis mocht ontvangen (31 januari 1988) en die ik piëteitsvol bewaar, bevestigt hij het ene en het andere. Met verwijzing naar mijn In memoriam Pitlo (*T.P.R.*, 1987, 1023) schreef hij: „Ik heb de strijd tussen Meyers en zijn aanhang in Leiden en Pitlo van dichtbij meegemaakt en heb steeds gevonden dat hij in Leiden onvoldoende gewaardeerd werd”. En vervolgend over het nieuwe B.W. voegde hij eraan toe: „Je weet dat ik tegenover de onderneming van Meyers, hoewel ik er later nauw bij betrokken werd, altijd enigszins sceptisch heb gestaan. Al in het Themis-nummer gewijd aan Meyers in 1950 heb ik hetzelfde bezwaar tegen een nieuwe codificatie, alleen geldend voor Nederland, aangevoerd dat jij nu naar voren brengt, nl. dat dit weinig strookt met de Benelux (en de Europese)

gedachte. Maar toen de machine eenmaal op gang was gebracht, was zij later niet meer te stoppen''.

In zijn onderwijs te Groningen had hij steeds arrestencolleges gegeven, omdat hij meende dat de studie van de rechtsregels niet voorbereidde op de maatschappij, terwijl wat zich daar afspeelde precies kon afgelezen worden uit de rechtspraak.

Het is dan ook niet verwonderlijk dat de idee en het initiatief om een overzicht van de belangrijke arresten van de Hoge Raad — een primeur voor Nederland overigens — in het Tijdschrift voor Privaatrecht te publiceren van Beekhuis kwamen en dat hij zelf ook de verwezenlijking garandeerde door aan twee van zijn voortreffelijke toenmalige medewerkers, H.J. Bleeker en A.T. Vos de eerste overzichten toe te vertrouwen (*T.P.R.*, 1965, 553 e.v. en 1968, 43 e.v.).

* * *

Goede Vriend Beekhuis,

Een week na jouw laatste T.P.R.-redactieraad, zagen we elkaar terug te Leiden, waar je mij het voorrecht en genoegens verschaftte om er mijn Cleveringa-oratie mee te maken.

Jouw kleindochter die te Leiden jura studeert, vergezelde haar grootvader en had de lieve attentie mij een boekje van Adriaan van Dis aan te bieden, „omdat hij een van de weinige Nederlanders was, die nog goed Nederlands schreef ...”.

Ik herinner me nog hoe we je anno 1969 in Driebergen mochten vieren bij de overhandiging van de Feestbundel „Op de grenzen van komend recht” en elkaar sindsdien, meer nog dan voorheen, tengevolge van verwante familiale zorgen, zonder veel omhaal van woorden, gevonden hadden.

Er was een andere verwantschap, die ik in Acht civilisten in burger (Zwolle, 1977) had ontdekt, toen je het had over het nemen van beslissingen in oorlogstijd.

Daarin heb ik geleerd dat jij door het leven onder de bezettingstijd in Groningen sterk getekend werd, ook in het juridisch denken over recht, verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid. Hoe kan men inderdaad dit laatste beoordelen, wanneer men niet de reële historische context heeft meegemaakt? Hoe kan men feiten en normen principieel scheiden?

Ik citeer „Scholten vindt dat er volgens je geweten in een bepaalde

situatie steeds maar één beslissing de juiste is. Maar wat mij in de oorlog zo opviel, is dat het zo moeilijk is om te zeggen dat het geweten leidt tot één bepaalde oplossing. Want je kon met het geweten ook tweërlei houding verdedigen. Dan denk ik aan de burgemeesters: de houding om zo gauw mogelijk weg te gaan om niet langer met de Duitsers samen te werken — en de houding van: „Ik blijf aan als burgemeester om zoveel mogelijk tegen te houden, en op die manier kan ik toch nog het meest voor het land doen“. Dat zijn twee volkomen respectabele opvattingen. Er is wel een grens bij die tweede houding, waar je moet zeggen: „Nu kan het niet langer“. Dat is een kwestie van het geweten van een mens. Dan krijg je het gevoel: „Ik kan het niet langer volhouden“. Dan moet je weggaan — als je het dan niet doet is het mis. Dat ligt dus erg persoonlijk, want bij de een zal het iets eerder komen dan bij de ander; daar kun je niets van zeggen.“ (o.c., blz. 24).

Wij mochten het ook meemaken hoe jouw lieve echtgenote — zeg maar „Soetje“ zei ze altijd — jou beschermdte opdat je met werk niet al te veel belast zou worden, En toch ontviel ze jou het eerst. Wij hebben gezien wat je als zorgzame vader betekende voor jouw kinderen, in het bijzonder jouw oudste zoon, en voor jouw kleinkinderen.

In 1977 merkte je reeds op dat je geboft had en in allerlei opzichten erg veel geluk had gehad. En sindsdien had je overigens het piano spelen weer hervat.

En toch wisten en weten vele vrienden dat het leven jou ook niet gespaard heeft, maar daar heb je de buitenwereld nooit mee willen belasten.

Mag ik bij dit afscheid voor éénmaal Jaap zeggen? Jaap, je waart niet alleen een grand old man in Nederland, je waart ook een gentleman en bovenal een vriend om wiens heengaan de heel-Nederlandse rechtsculturele wereld, aan beide zijden van onze Staatsgrens, rouwt.

Voor onze vriendschap was er geen grens!

Marcel STORME

Gent, 28 december 1988.